

SUOMALAISEN MAATIAISKANAN SÄILYTYSOHJELMAN TIEDOTE 2018

HENKILÖ UUTISIA

Suomalaisen maatiaiskanän säilytysohjelman neuvotteluryhmässä on aloittanut uutena jäsenenä Katja Rättyä ja Tarja Ojanne teki comebackin. Tässä uusi jäsen Katja esittelee omasta kanaharrastuksestaan.

Haaveilin monta vuotta, että joskus otan vielä kanoja. Minulle valikoitui jussilankannan kanoja – ne kun ovat kotoisin Kanta-Hämeestä. Jo ensimmäisen kesän aikana kävi ilmi, että 3 kanaa+ kukko on aivan liian pieni määrä. Kananmunat olivat koko ajan loppu ja jos halusin leipoa, niin jouduin säästelemään ja säännöstelemään kananmunien käyttöä. Sain uutta verta muilta kannan säilyttäjiltä ja näin pieni parveni alkoi kasvaa pikkuhiljaa suuremmaksi, pääluvun ollessa 15 kanaa ja 2 kukkoa.

Olen muutenkin luonteeltani ”ituhippi” ja minulle onkin tärkeää eläinten hyvinvointi, sekä tietää, mitä kanani syövät ja mitä minä syön. Joten kasvimaalla kasvaa jos jonkinlaista yrttiä ja pensasta, juurikasta ja kasvista.

Olen useana vuonna ollut kanojeni kanssa Elma-messuilla sekä viime vuonna myös Farmarissa. Tapah-tumissa minut on voinut bonagata ”munan verran parempi” tai ”tästä ei muna parane” t-paita päälläni - voitte arvata, että teksti on kirvoittanut yleisössä hilpeyttä, sekä paljon hauskoja juttuja kanoista.

Kaikki maatiaiskantojen säilyttäjät tekevät tärkeää työtä kanakantojensa eteen. Olen pitänyt Luken järjestämiä seminaareja tärkeänä kanavana oman kanaharrastukseni lisänä. Seminaareissa on ollut mukava tavata uusia ja vanhoja ystäviä. Odotankin suurella innolla tämän vuoden seminaaria, sen ohjelmaa, sekä sitä, että tapaan jälleen niin mukavia ja mahtavia kanaihmissiä! Kanaihmissiä ymmärtää ehkä parhaiten toinen kanaihminen

Terveisin, Katja Rättyä

Opas pienkanalan hoitajalle

Siipikarjaliitto on julkaissut uuden painoksen Tarja Ojanteen kirjoittamasta kananhoito-oppaasta, Opas pienkanalan hoitajalle. Kirja on seikkaperäinen eri-ikäisten kanojen hoidon, ruokinnan ja terveydenhoidon opas. Uusi painos sisältää myös kotitarvekanalan mallipiirustukset, kananpitäjän velvollisuudet sekä tuotteiden myyntiin liittyvät vaatimukset. Kirjan lopussa on työkirjapohjia ja kirjanpitotaulukoita. Maatiaiskannalle ja säilytysohjelmalle on kirjassa varattu oma, laaja kokonaisuutensa. Oppaassa on runsas kuvitus. Kirjoittaja on saanut työhön Suomen Siipikarjasäätiön apurahan.

Oppaan 4. painos on noin 200 sivuinen ja liimasidottu muovikansiin. Kirja on Siipikarjaliiton yksinmyynnissä hintaan 40 €/kpl (sis. alv ja lähetyskulut). Kirjaa voi tilata joko lähettämällä sähköpostia osoitteeseen siipikarjaliitto@siipi.net tai käyttämällä siipi.netin palautelomaketta.

Ilmestymispäivä 4.7.2018

Julkaisija:

Suomen maa-, metsä- ja kalatalouden kansallinen geenivaraohjelma/Eläingenivarat

Ulkoasu ja taitto:

T:mi Digijiipee, www.digijiipee.net

Suomalaisen maatiaiskanän säilytysohjelman yhteystiedot ovat:

Eläingenivaraohjelma,
Luonnonvarakeskus, Alimentum,
Myllytie 1, 31600 Jokioinen

Sähköposti: eläingenivarat@luke.fi

Puhelin:

029 532 6210 / Juha Kantanen

Suomalaisen maatiaiskanän säilytysohjelman neuvotteluryhmän kokoonpano:

Elina Lindström
pippuri_82@hotmail.com

Jarmo Manninen
Manninen.jjj@gmail.com

Tarja Ojanne
Tarja.ojanne@elisanet.fi

Katja Rättyä
Katja.regnator@gmail.com

Luken edustajat toimivat asioiden esittelijöinä neuvotteluryhmässä ja käytännön toteuttajina.

Maatiaiskanän säilytysohjelma

Internetissä:

www.luke.fi > tietoa luonnonvaroista
> geenivarat > eläingenivarat

sosiaalisessa mediassa:

www.facebook.com/suomalaisen-maatias-kanan-sailytys-ohjelma

Mistä kaikki alkoi?

Sågbackan torppa Nuuksiossa. Kurkistuksia Espooseen 2008.

TEKSTI: Tarja Ojanne

Pihalla vapaana vaeltava pikkuinen kanaparvi antoi torpan välle täydennystä ruokapöytään. Lisäyksestä huolehti emokana. Ei torpan muori ajatellut, että ”teenpä tässä kulttuuriteon ja ylläpidän näitä alkuperäisrotuja”. Jo 1900-luvun alussa näkyi parvissa myös valkoisi kanoja, kartanon isännän kylille antamia ulkomaan ihmeitä, joita suositeltiin risteytettävän ”talonpoikaiskanojen” kanssa.

Mökin muorin toiminta oli merkittävää siinä vaiheessa, kun kananpito kehittyi omaksi tuotannonhaarakseen ja maahan alettiin tuoda rotukanoja. Kuka enää viitsii katsella rotokottavia ”maakanoja”, joiden paras tuotos kesän kuluessa saattoi olla tipuparvi aitan alta!

Sodan aikana kaikki kananpito taantui. Polttoöljystä oli pulaa, joten sen käyttö hautomakoneissa kiellettiin. Vilja varattiin ihmisten käyttöön ja sen syöttö siipikarjalle kiellettiin. Taloissa oli muita kiireitä kuin kanojen perään katsominen, niinpä nuori Anna-Liisakin sai naapurista hoitoonsa parven kirjavia kanoja.

50-luvulle tultaessa peli oli maatiaiskanojen osalta kutakuinkin menetetty, maatiaiskanaa ei enää edes mainittu kanaoppaiden rotuluetteloissa.

Syrjäisillä seuduilla asuvat, vanhoissa alkuperäisroduissa muutenkin pitäytyvät viljelijät jatkoivat kuitenkin entiseen malliin maatiaistensa kanssa. Kiuruvetinen Yrjö Luttinen sai 60-luvun alussa ajatuksen alkaa kerätä Kiuruvedellä ainakin 20-luvulta alkaen pidettyä maatiaiskanakantaa, joka nimettiin myöhemmin kiuruvedenkannaksi.

Maailmalla alettiin herätä ympäristön suojeluun ja luonnon monimuotoisuuden säilyttämiseen 70-luvulla, mutta vasta 90-luvulla aihe tuli tutuksi suurelle yleisölle. Asiaan perehtynyt biologi Pertti Seiskari yritti kuitenkin jo 70-luvulla löytää suomalaisia maatiaiskanoja, joiden luultiin hävinneen. Hän peräänkuulutti maatiaiskanoja maatalouden neuvontajärjestön kautta ja sai yhden vastauksen. Savitaipaleelta löytyi kanakanta, jonka jälkeläisiä siirrettiin heinäkuulla 1974 kasvamaan Perniöön. Kanakantaa alettiin kutsua löytöpaikan mukaan Savitaipaleen kanaksi, myöhemmin savitaipaleenkannaksi. Savitaipaleenkanta oli 90-luvulle tultaessa levinnyt muutaman aktiivisimman hautojan toimesta kaikkiin Suomen maakuntiin.

Mervi Honkatukiaista pohjoismainen geenipankkiiri

FT, MMM Mervi Honkatukia on Pohjoismaiden Geenivarakeskuksen (NordGen) uusi kotieläinsektorin johtaja. Mervi aloittuudessa työssään kesäkuun alussa 2018. Mervi on työskennellyt erikoistutkijana Luonnonvarakeskuksessa ja hän on koordinoanut Suomen maa-, metsä- ja kalatalouden geenivaraohjelman eläingenivaraosuutta yhteistyössä Juha Kantasen kanssa. NordGen on Pohjoismaiden ministerineuvoston instituutti.

www.nordgen.org

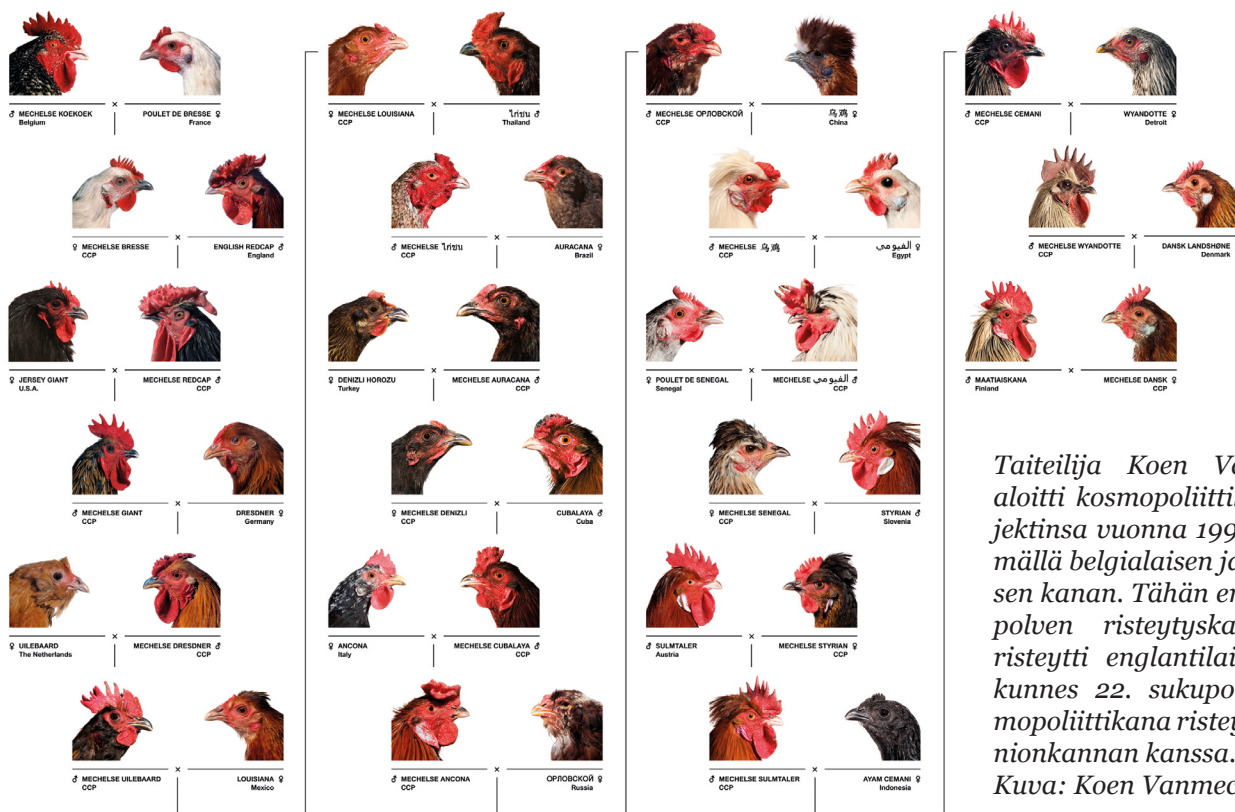
Maa- ja metsätalousministeriössäkin haluttiin 80-luvun alussa selvittää alkuperäisrotujen tilaa ja niiden säilyttämistä. Kotieläinten geenianestoinimikunnan mietinnössä (MMM 1983:76) päädyttiin ehdottamaan maatiaiskanojen sijoittamista Korkeasaareen ja Ähtärin eläinpuistoon. Myös yksityisten harrastajien maatiarisryhmiä otettaisiin perustettavaan rekisteriin. Tämä rekisteri toteutui 1998, kun Maatalouden tutkimuskeskus (MTT) käynnisti suomalaisen maatiaiskan säilytysohjelman. Anna-Liisankin kana-aines saatiin talteen ja se nimettiin hornionkannaksi.

Säilytysohjelmaan oli tarkoitus valita 5-10 pioneeritilaa, joilla jo oli jokin kanakanta tai valmiudet hautoa heille toimitetuista siitosmunista alkuparvi. Ensimmäisen toimintavuoden saldo oli kuitenkin yllättäen 54 säilyttäjää. Nyt, 20 vuoden kuluttua, rekisterissä on nelisen sataa maatiaiskan pitoaikkaa ja noin 5000 eläintä 11 eri kanakannasta. Säilytysohjelman aikana maatiaiskana on vakiinnuttanut paikansa pienkanaloissa ja sukupuuton uhka on väistynyt. Tästä on hyvä jatkaa, mutta herpaantua ei saa.

THE COSMOPOLITAN CHICKEN PROJECT (CCP)

1999–2018

Taiteilija Koen Vanmechelen aloitti kosmopoliittikana –projektinsa vuonna 1999 risteyttämällä belgialaisen ja ranskalaisen kanan. Tähän ensimmäisen polven risteytyskanaan hän risteytti englantilaisen rodun, kunnes 22. sukupolvesta kosmopoliittikana risteytettiin hornionkannan kanssa.

Kuva: Koen Vanmechelen.

Hornionkanta risteytetty kosmopoliittikanaan: Kyse on ajasta – belgialaisen taiteilijan Koen Vanmechelenin näyttely Serlachius-museossa Mäntässä

Belgialaisen taiteilija **Koen Vanmechelen** on tuonut ”It’s About Time – Kyse on ajasta” -näyttelynsä sekä suomalaisella maatiaiskanalla rikastetut kosmopoliittikanansa Mäntän Serlachius-museoon. Hänen yhtenä erikoisalanaan ovat kanateokset. Koen Vanmechelen aloitti vuonna 1999 erikoisen paikallisten tai alueellisten kanarotujen risteytysprojektin nimeltä ”Cosmopolitan Chicken Project”

(kosmopoliittikana –projekti). Ensimmäisen polven risteytyksen hän teki belgialaisen ja ranskalaisen kanarodun välillä. Tähän risteytyskanaan hän seuraavassa sukupolvesta risteytti englantilaisen kanarodun. Tällä hetkellä hän on risteyttänyt 21 kanarotua keskenään ja tähän kosmopoliittikanan 22. sukupolveen hän on nyt risteyttänyt suomalaista maatiaiskanaa, hornionkanta. Kosmopoliittika-

naa suomalaisella maatiaiskanalla rikastettuna on nähtävänä Serlachius-museossa aina 16. syyskuuta 2018 asti. Kanaprojektillaan Vanmechelen haluaa herättää keskustelua monimuotoisuudesta, monikulttuurisuudesta, globalisaatiosta ja kloonauksesta. Kanojen lisäksi ovat taiteilijan muut työt nähtävänä museossa.

Lisätietoa: <http://www.serlachius.fi/>

Teksti: Marjaana Kovanen

Kouluhaudontaa

Sirkuskanaparven jälkeläisiä on tänäkin keväänä kuoriutunut Mikkelin Rantakylän yhtenäiskoulussa. Hautomakone hurisi biologian luokassa, jossa koko koulun väki on vuorotellen käynyt kurkkimassa, joko pienet kiuruvedenkannan edustajat piipittävät munankuorissaan.

Kanasirkuksen tirehtööri ja kiuruvedenkannan säilyttäjä Kerttu Hakala toimitti munat ja koneen Rantakylän biologian opettajalle Outi Airaksiselle. Koulu on rekisteröitynyt siipikarjan pitopaikaksi, joten tipujen viralliset kuviot ovat kunnossa.

Tänä vuonna poikasia kuoriutui kuusi. Syntymän ihme oli ”ajoitettu” maanantaipäivään. Pikkukiuurut kuitenkin ottivat harmillisen varaslähdön ja ponnistelivat ulos munistaan jo sunnuntai-iltana. Maanantaina koululaiset siis pääsivät seuraamaan kuoriutumisen sijaan poikasten reipasta piipertämistä tipulassa.

Kanan – ja oikeastaan minkä tahansa selkärangaisen – sikiönkehitys havainnolistuu kouluhaudonnan kautta erinomaisesti. Pienten eläinten läsnäolo on oppilaiden mielestä kiehtovaa. Näköalapaikoille tipulan ääreen jonotetaan.

Koulutiput tottuvat pienestä pitäen ihmisiin ja käsittelyyn, joten ainakin siinä suhteessa niistä voisi tulla myös oivia uusia sirkuskanoja. Kanasirkus on hankkeena päättynyt, mutta temppujahan voi toki opettaa kanoille ihan vain huvikseen!

100 vuotta siipikarja-alan hyväksi

Teksti: Päivi Heikkilä, Suomen Siipikarjaliitto

Suomen Siipikarjanhoitajain Liitto perustettiin Hämeenlinnassa 20. marraskuuta 1918 koko maan kattavaksi yhdistykseksi, tarkoituksena "edistää siipikarjanhoidon ammatillista kehitystä sekä olla yhdyssiteenä tällä alalla toimiville seuroille ja yhdistyksille sekä yksityisille siipikarjanhoitajille".

Liiton perustamisen aikaan yhteiskunnan epävakaas ja pula viljasta vaikeutti siipikarjanpitoakin, ja kananmunien sekä siipikarjatuotteiden osalta oltiin tuonnin varassa. Käänne parempaan alkoi kuitenkin jo 1919, kun munien kysynnän nopea kasvu nosti hintoja eikä halpoja venäläismunia enää ollut tarjolla.

Siipikarja-lehden ensimmäinen numero ilmestyi tammikuussa 1919. Lehdessä annettiin neuvoja kanojen ruokintaan ja kanalan rakentamiseen. Munanmyyntiosuuskuntien perustamiseen kannustettiin, siinä auttoi liittoon palkattu hämeenlinnalainen Valion konsulentti Jaakko Kivi – Valio hoiti sata vuotta sitten munakauppaakin.

Siipikarjanhoitajain Liiton ensimmäinen vuosikymmen oli määrätietoisen valistustyön aikaa. Liittoon palkattiin ensimmäinen konsulentti vuonna 1920, ja kanakursseja ja esitelmätilaisuuksia järjestettiin tiheään lukuisilla paikkakunnilla. Myös kirjallisuutta julkaistiin. Vuonna 1926 Hämeenlinnassa aloitti siipikarjanhoitokoulu, ensin liiton perustamisjäsenen mv. Eino Rantalan Vanha-Lapion tilalla, kunnes 1929 valmistui oma koulurakennus. Myös liiton toimisto muutti Kanakouluntielle uusiin tiloihin.

Maamme kanaluku ylitti kolme miljoonaa 1933 (nykyinen määrä on 3,8 miljoonaa). Vuonna 1929 voimaan tullut vientipalkkiolaki edisti uuden kanaloiden rakentamista, myös maataloudesta erillisiä liikekanaloita syntyi. Pula-aikakaan ei koetellut kanataloutta niin raskaasti kuin muuta

Nykyaikainen luomukanala. Ulkoilualuetta, jonne lintujen on päästävä aina kun sääolosuhteet sallivat, ainakin toukokuusta lokakuuhun (huom. lintuinfluenssarajoitus), on oltava vähintään neljä neliötä kanaa kohti. Kuva Päivi Heikkilä

maataloustuotantoa, vaikka munien kysyntä pieneni. 1934 munia vietiin ulkomaille yli 10 miljoonaa kiloa. Sota-ajan romahduksen jälkeen kanatalouden kehitys jatkui ja Liitossa investoitiin koetoimintaan.

Koulutus- ja neuvontatyön ohella Liitossa on alusta lähtien panostettu kana-aineksen parantamiseen. Siipikarjaliitto johti maamme kananjalostusta ja teki myös omaa jalostustyötä 1980-luvun lopulle asti, Maatalouden tutkimuskeskus yhteistyökumppanina. Kanatalouskoeasemallaan Liitto järjesti ja ylläpiti munivien kanojen hybridivertailua 1960-luvun alusta 1990-luvun alkuun. Resurssien puutteessa kotimainen kananjalostus hiipui kokonaan 1990-luvun loppuun mennessä. Poikastuotannon valvonta ja rekisterinpito kuuluivat Liiton tehtäviin 1995 asti.

Siipikarjanlihan tuotannon edistäminen on kulkenut mukana Liiton tavoitteissa. Vuonna 1971 Siipikarjanhoitajain Liiton yhteyteen perustettiin Suomen Broileryhdistys ry edistämään sekä yhdistämään alaa.

Siipikarjatuottajien talous on niin ikään ollut Liiton huolenpidon kohteena kaikkina aikoina. 1970-luvulta alkaen yhteistyö silloisen Valtion eläinlääketieteellisen laitoksen kanssa loi pohjan ennaltaehkäisevälle sairauksien torjunnalle. Nykyisin Eläin-

ten terveys ETT ry ja Evira ovat liiton tärkeät yhteistyökumppanit tautien vastustustyössä. Liitto käynnisti 1995 salmonellanäytepalvelun – Kanavapalvelu – helpottamaan tuottajien työtä pakollisen salmonellavalvonnan tultua voimaan. Myös ravitsemustutkimuksen ja rehuteollisuuden kehitystyö on merkittävästi edistänyt siipikarja-alaa.

Suomen Siipikarjaliitto (nimi lyheni nykymuotoon 1987) myi Hämeenlinnan kiinteistönsä ja muutti Jokioisille vuonna 1990, Siipikarjanhoitokoulun toiminnan loputtua oppilasmäärän huetessa ja koetoiminnan rahoituksen vaikeuduttua. Koetoiminta jatkui Humppilaan rakennetussa koekanalassa vielä 1990-luvun alkuvuosiin.

Resurssien supistuttua Siipikarjaliiton toiminta on 2000-luvulla suuntautunut paljolti tiedon hankintaan ja levittämiseen, Siipikarja-lehden lisäksi myös sähköisten viestimien välityksellä.

www.siipi.net

